

Nr 169.

Av herrar **Myrdal** och **Gärde**, om viss ändring i lagen innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag.

Genom beslut av 1920 års riksdag, vilket bekräftades av 1921 års riksdag, har förutvarande grundlagshinder för kvinnas tillträde till de s. k. fullmakts-tjänsterna bortfallit. 1923 års riksdag antog lag angående kvinnas tillträde till statstjänst, vilken trädde i kraft den 1 juli 1925.

För beredande av denna fråga tillkallades den 27 maj 1919 sakkunniga, vilka avgåvo betänkanden och förslag den 14 februari och den 27 december 1920. I det yttrande till statsrådsprotokollet, som föregick de sakkunnigas tillkallande, yttrade föredragande departementschefen bland annat följande: Som bekant voro kvinnorna för närvarande på grund av bestämmelserna i § 28 regeringsformen uteslutna från flertalet statstjänster, därå konungen utfärdar fullmakt. Men även andra tjänster än så kallade fullmaktstjänster vore i regel på grund av föreskrifter i gällande avlöningsstater, reglementen och instruktioner stängda för kvinnor. Principen om könens likställighet i förevarande avseende syntes emellertid icke i praktiken kunna genomföras utan vissa inskränkningar. En del statstjänster syntes till sin natur vara sådana, att de icke lämpligen kunde beklädas av kvinnor. Hit hörde uppenbarligen åtminstone det övervägande flertalet militära befattningar. Men även inom den civila förvaltningen syntes kunna finnas vissa tjänster, som av särskilda skäl borde förbehållas männen, liksom å andra sidan vissa befattningar enligt sakens natur lämpligen borde innehavas allenast av kvinnor.

De sakkunniga voro av den uppfattningen, att kvinnor böra hava samma rätt som män till fri och öppen tävlan om statsämbetena. De avföra från diskussionen varje tanke på att förutfattad mening om kvinnas mer eller mindre lämplighet för vissa befattningar skulle vara skäl för undantagande av statstjänster från tillträde av kvinnor. Det anfördes härom bland annat följande:

»I den föregående diskussionen om lämpligheten att åt kvinna lämna tillträde till högre befattningar inom statstjänsten har såsom skäl emot en sådan åtgärd ofta framhållits, å ena sidan att kvinnan enligt sin natur vore mindre lämpad för dylika befattningar, å andra sidan att ett dylikt medgivande åt kvinnorna lätt skulle medföra risken för ett utträngande av männen från detta för dem hittills förbehållna verksamhetsområde. Vad beträffar det första av dessa båda skäl, vilka uppenbarligen stå i ett visst motsatsförhållande till varandra, må framhållas, att ansökningsrätt för kvinna till högre statstjänster ingalunda är liktydig med att kvinnor i allmänhet skulle kunna komma i fråga vid tillsättandet av dylika tjänster. Här är

blott fråga om att bereda den *individ* — man eller kvinna — som fyller måttet, tillfälle att till fromma för staten bekläda ett ämbete, till vilket icke finnes någon kompetentare sökande. Alla resonemang om »kvinnans» i allmänhet lämplighet för vissa befattningar äro i följd härav ohållbara eller ovidkommande. Det är sant, att de flesta kvinnor icke äga förutsättningar för att bekläda högre befattningar i statens tjänst, men detta gäller helt visst också flertalet män. Och det är icke blott bristande förutsättningar i avseende på utbildning, utan också brister i avseende på intellektuell utrustning, fysisk styrka, disciplinär förmåga eller personlig auktoritet, som kunna utgöra det avgörande skälet för att vissa män icke böra komma i fråga till vissa tjänster. Det skulle utan tvivel förefalla absurt, om man på grund av detta förhållande skulle anse sig behöva särskilda lagbestämmelser, som utöver de för varje plats gällande kompetensfordringar begränsade rätten till erhållande av statstjänster endast till vissa grupper av män. Borttages den begränsning med hänsyn till kön, som enligt stadgandet i § 28 i regeringsformen nu gäller beträffande utnämningens rätten, kommer detta icke att i avseende på kvinnornas ställning till statsämbetena medföra någon mera vittgående påföljd än den, att, om en viss kvinna i konkurrens med manliga medsökande befinnes vara den för en viss befattning bäst kvalificerade, hon då också skall kunna erhålla densamma.»

Då de sakkunniga det oaktat ansett sig böra förorda att vissa befattningar i civil statstjänst undantagits, beror detta givetvis på dels ovan anförda direktiv dels ock att det ansågs ogörligt, att vid ifrågavarande tidpunkt riksdagen skulle antaga en lag, som lämnade kvinnor tillträde till hela den civila statsförvaltningen. Tiden rider emellertid fort emellanåt. De sakkunniga föreslogo år 1920 undantag för diplomatiska och konsulära tjänster. Redan år 1923 hade detta undantag uteslutits i den kungl. propositionen angående behörighetslagen.

Enligt behörighetslagens § 2 mom. 4 får icke kvinna innehava tjänster, med vilka är förenad skyldighet att ansvara för eller biträda vid upprätthållande av allmän ordning och säkerhet; dock att kvinna må utan hinder härav kunna för särskild uppgift innehava anställning vid poliskår.

De sakkunniga, som hade till egentlig uppgift att yttra sig över kvinnors tillträde till de högre statstjänsterna, yttra i sitt första betänkande följande beträffande ifrågavarande slag av tjänster.

»Till administrationen höra vissa befattningar, vilkas innehavare hade till åliggande att i större eller mindre utsträckning utöva verksamhet för upprätthållande av yttre ordning och allmän säkerhet.

Någon egentlig olägenhet av att, i enlighet med vad som skett i Norge och föreslagits även i Danmark, låta kvinnor få tillträde även till nu ifrågavarande befattningar torde visserligen praktiskt taget icke förefinnas, då ju, för att i visst fall kvinna skulle komma i fråga, här likom i allmänhet skulle erfordras, att mer kompetent manlig aspirant icke finnes. Den omständigheten, att dessa befattningar må anses mindre väl lämpa sig för kvinnor i allmänhet och av dem ej heller kunna antagas bliva eftersträfvade, anse

kommitterade, lika litet som i fråga om vissa andra ovan omnämnda befattningar, behöva i och för sig verka därhän, att genom särskilt lagbud kvinnor skulle förvägras tillträde till dem.

Då kommitterade i allt fall, vad hithörande befattningar angår, ansett sig böra förorda ett dylikt förbud, hava kommitterade fäst särskilt avseende vid att det här kan bliva fråga om att med särskild auktoritet uppträda gentemot en folkmängd eller större allmänhet och därvid även taga befäl över sammandragen större polisstyrka. Även om personliga förutsättningar för en dylik uppgift skulle kunna förefinnas hos en kvinna, har det allmänna betraktelsesättet ej nått fram till den värdesättning av kvinnan, att icke just egenskapen att vara en kvinna är ett hinder för att vid sådana tillfällen kunna uppträda med tillbörlig auktoritet.

Samhället har alltså tillsvidare intresse av att kvinnor, trots formell kompetens, icke få tillträde till sådana befattningar.

Av nu anförda skäl skulle alltså enligt kommitterades mening kvinna ej beredas tillfälle till landshövdingebefattningarna i riket eller över- och underståthållarbefattningarna i Stockholm, till befattningarna såsom landssekreterare och till länsassessorstjänsterna å landskansli, och ej heller, vad landsbygden angår, till landsfogde- och landsfiskalstjänsterna. Av sistnämnda tjänster tillsättas landsfogdetjänsterna av Kungl. Maj:t och landsfiskalstjänsterna av respektive länsstyrelser.

För kommitterade har det vid fråga om undantagande av landssekreterartjänsterna och länsassessorstjänsterna å landskansliet varit avgörande att med dessa befattningar författningsenligt följer skyldighet att i vissa fall fungera i stället för ordinarie innehavaren av eller eljest bestrida förordnande av tjänster, med vilka följer åliggande att sörja för upprätthållande av yttre ordning och allmän säkerhet.

Samma undantag synes böra göras i fråga om borgmästare i de städer, där polismästare ej finnes, i fråga om rådmän i de särskilda fall, där rådmän i egenskap av tillfällig ordförande i magistraten i stället för borgmästare eller eljest handhar stadens ordningspolisväsende och ledningen av polisstyrkan, samt i fråga om polismästare, polisintendent, poliskommissarie och i allmänhet även stadsfiskal, vilken sistnämnda enligt för stadsfiskaler gällande instruktion av den 12 oktober 1894 har till åliggande att taga den befattning med säkerhets-, ordnings- och sundhetspolisen, som stadsfiskal dittills på grund av särskilda stadganden eller hävdvunnet bruk må hava utövat.»

I sitt andra betänkande yttra sig de sakkunniga närmare angående vilka befattningar inom landsstaten, vilka synas dem böra undantagas från kvinnors tillträde. Av hänsyn till att vid ledighet å landshövdingetjänsten eller vid tjänstledighet för landshövding beslutanderätten utövas av landssekreterare och landskamrerare gemensamt föreslås, att även landskamrerartjänsterna undantagas, men däremot att länsassessorn å landskontoret icke undantages. Beträffande länsnotariatjänst äro de sakkunniga tveksamma,

huruvida undantag bör göras, då däremot länsbokhållarettjänst icke undantages.

Det skäl, som varit avgörande för de sakkunniga, när de föreslå undantag för ovannämnda tjänster i landsstaten, har enligt betänkandet varit, »att det här kan bliva fråga om att med särskild auktoritet uppträda gentemot en folkmängd eller större allmänhet och därvid även taga befäl över sammandragen större polisstyrka» samt att »det allmänna betraktelsesättet ej nått fram till den värdesättning av kvinnan, att icke just egenskapen av kvinna är ett hinder för att vid sådana tillfällen kunna uppträda med tillbörlig auktoritet».

Detta skäl har numera försvagats, sedan riksdagen den 25 maj 1935 bifallit Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av landsfogdebefattningarna, vilken omorganisation trätt i tillämpning den 1 juli 1936.

Landsfogden är numera länspolischef, han har att under länsstyrelsen hava ansvaret för och ledningen av polisväsendet inom området för sin verksamhet samt vaka över, att allmän ordning och säkerhet upprätthålles. Landsfogden skall föra befälet över sammandragna polisstyrkor, han är behörig tillkalla ordningsstatspolis samt reservpolis. Någon omedelbar befattning med allmänheten såsom polischef tillkommer icke längre de andra befattningshavarna inom länsstyrelserna. Länsstyrelsen är visserligen den högsta polisleddningen i länet men detta utgör intet skäl för att befattningarna inom styrelsen skola vara undantagna från tillträde av kvinnor. Därest en kvinna besitter sådan administrativ duglighet, att hon skulle befinnas lämplig till befattning såsom länsassessor, landssekreterare, landskamrerare eller landshövding, är hon även kompetent att kunna fatta beslut i ärenden rörande polisväsendet i länet. Skulle härvidlag hos någon föreligga tveksamhet, må det framhållas det osannolika i att såväl länsassessor som landssekreterare och landshövding samtidigt skulle vara kvinnor.

Det synes oss otvivelaktigt att samtliga befattningar inom länsstyrelserna, med undantag av landsfogdetjänsterna, numera böra öppnas för tillträde av kvinnor, då anledningen till att de på sin tid undantagits bortfallit.

Det må framhållas, att med den allt mer ökade omfattningen av ärenden utav social natur, varmed länsstyrelserna hava att taga befattning, länsstyrelserna torde hava behov av en på det sociala området erfaren och kunnig kvinnlig befattningshavare.

Syftet att öppna ifrågavarande tjänster för tillträde av kvinnor torde ernås genom att man ur mom. 4 § 2 av lagen den 22 juni 1923 innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och andra allmänna uppdrag borttager orden »ansvara för eller». Med en sådan ändring av paragrafen skulle ävenledes undanröjas den tvekan, som kan föreligga, huruvida kvinnor äro behöriga bekläda ämbetet såsom statsråd och chef för socialdepartementet samt befattningar inom kriminalpolisen, där på grund av polissystrarnas verksamhet de redan inträtt på ett arbetsområde, varest kvinnliga befattningshavare visat sig värdefulla.

På grund av vad vi ovan anfört få vi hemställa,

att riksdagen ville besluta, att mom. 4 § 2 av lagen den 22 juni 1923, innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och andra allmänna uppdrag, erhåller följande ändrade lydelse:

tjänster, med vilka är förenad skyldighet att biträda vid upprätthållande av allmän ordning och säkerhet; dock må utan hinder härav kvinna kunna för särskild uppgift innehava anställning vid poliskår.

Stockholm den 23 januari 1938.

Gunnar Myrdal.

N. Gärde.
